

valóban eredményes legyen, nem is szólva, hogy égetően szükség volna a rendszeres szupervízióra. Másik oldalról pedig hogyan lehet elvárni a gyerekektől olyan viselkedési mintákat, magatartási szabályokat, amiket soha, sehol nem volt esélyük elsajátítani, és az évek előre haladtával egyre kevesebb is az esélyük erre.

A problémák már óvodában látszottak, milyen jó lett volna már akkor segíteni, hogy az iskolában sokkal könnyebb legyen az élet. Ehhez kellett volna segítség óvónőnek, gyermeknek egyaránt, és most az iskolában gyermeknek és tanárnak szintén.

Tudjuk, hogy még nehéz elfogadnunk és megértenünk, hogy az, hogy a gyermekeink milyenek, vagy milyenek lesznek, az tőlünk függ, ha odafigyelünk rájuk, ha elfogadjuk őket olyannak, amilyenek. Ha befogadni akarunk, és nem szegregálni, ha szeretjük őket olyannak, amilyenek, akkor majd tudjuk jónak látni őket, mindenkit a saját mércéje alapján.

Ennek a mediációs eljárásnak mindenén túl mutatató legfontosabb tanulsága pontosan ez volt, hogy hogyan fogadjuk el és segítjük egymást.

Barinkai Zsuzsanna–Vajna Virág

Rasszista gyűlöletcsoportok hatása a fiatalokra

■ VÁLASZOK ÉS MEGELŐZÉS

„Nem kell gyűlölet, hisz' hozzánk tartozol, lehetsz fekete, sárga, vagy kreol.”

(Pannonia All Stars Ska Orchestra)

„A kedden kihallgatott Józsi, két barátja és egy kívülálló vallomása alapján a rendőrség most már biztos abban, hogy nagy valószínűséggel rasszista indítékú, indulati bűncselekményről van szó.”

Index 2005. május 19, csütörtök 16:15

Az előbbi bekezdésben említett történet meglehetősen felbolygatta a közvéleményt, s ez nem csoda; az utcai erőszak eddig is gyakran és nagy számban szedte áldozatait, de effajta brutalitás egyáltalán nem volt jellemző. A dolog részletei igen ködösek és mára már kiderült, nem áll fenn rasszista indíték, sőt, valami egész más történt.

Az eset utáni napokban az egyik kereskedelmi tévéadó reggeli műsorába számtalan sms érkezett, mely a következő kérdést feszegeti: ha „fehér magyar” ember szúr meg romát, az miért számít rasszizmusnak, míg ha fordítva történik, az miért nem? Érdekes kérdés; igaz, az üzenetek küldői közül sokan fajgyűlölők, ez kiderül mondataikból. Sokan viszont egyszerűen csak észreveszik, hogy a faji előítélet mára kétoldalúvá vált, mert ugyanúgy ér gádzsó fiatalokat etnikai indíttatású támadás, mint romákat, ezért a jog – és esetünkben az ifjúságvédelem – tevékenységének egyaránt ki kell terjednie cigányokra és nem cigányokra, ideértve a megelőzést és a segítséget is.

A több liberális és baloldali szervezet által jóhiszeműen, de igen elhamarkodot-

tan szervezett antirasszista tüntetés és a sajtó erőteljesen hiszterizálta a közvéleményt, így nem csoda, hogy mikor kiderült a kardos Mortimer roma identitása, a Jobbik és radikális jobboldali ifjúsági csoportok nevével fémjelzett „bűnözésellenes” demonstráción ténylegesen fajgyűlölő személyek és vélemények is megjelentek: vagyis a gyűlölet ellen szervezett „első” tüntetés önnön céljaival ellentétes hatást ért el. A közélet szereplői egészen meglepő ötletekkel álltak elő: Horváth Aladár szerint a cigánygyűlölők vették rá indirekt módszerekkel a katonaruhás srácot a dőfésre, továbbá be kell tiltani a hagyományörző csoportokat, Tamás Gáspár Miklós szerint pedig a militarista jellegű öltözéket. A sajtó folyamatosan izzítja a hangulatot azóta is, ami gerjeszti az indulatokat egyrészt a többségi társadalom és a romák, másrészt romungrok és oláh-cigányok között (Mortimer az előbbi, József az utóbbi csoportból származik). Nem tudni, ki kezdte a balhét (a kardos fiú és barátai szerint a későbbi áldozat fenyegetőzött késsel), szándékos, vagy véletlen volt-e a szúrás, mindenesetre mindkét kérdés állandó jelleggel szerepel a hírek-

ben, miközben a rendőrség folyamatosan azt nyilatkozza (mert azt tudja, vagy a vizsgálat menetében érdekében azt kénytelen nyilatkozni): még tisztázatlanok a körülmények.

Józsirol a média kiderítette, hogy több büntetőeljárás is indult ellene, Mortimer családja pedig a bulvársajtó és a kereskedelmi televíziók szerint sátánista szektát vezet. Ezeknek a dolgoknak persze semmi közük a témához.

■ KI KICSODA?

A hisztériakeltés hatására az átlagpolgár könnyen lefasisztázza a katonai nadrágot, vagy acélbetétes bakancsot viselő fiatalot, ha azt látja, hallja, ezek „skinhead-jegyek”. Pedig nem azok – mint ahogy a bőrfejük sem egyenlők a neonáccal.

Nézzük, mit is ír egy általánosan elfogadott ismertető a skinheadekről:

„skinhead<ang. bőrfejű>: a csoport tagjainak névadója a kopaszság. Jellemző viseletük Martens-bakancs és narancssárga bélésű bomber(pilóta)dzseki, hidegfegyverek (pl. bokszer, vasrúd, távol-keleti hidegfegyver). Világszemléletüket polgár-

pukkasztó obszcenitás, agresszivitás és fasisztoid gondolkodásmód (gyakran cselekvés) jellemzi. A lányok aránya szokatlannul magas. Jellemzően kisebbségellenesek, mindenütt, Mo-on is hajlamosak „nemzetvédő” ideológiák jegyében bevándorlók és színesbőrűek ellen fellépni.” (Sárközi, 1994)

S lássuk, mi a valóság. 1948-ban érkeztek meg Nagy-Britanniába az első jamaikai bevándorlók s egy évtized elteltével csaknem félmillió fekete lakott itt (*zene.net*). Magukkal hozták kultúrájukat, beleértve az ifjúsági szubkultúrát is: a jamaikai vagányok *rude boy*-nak hívták magukat, s a hatvanas évek végére megtalálták a közös nevezőt a fehér proli fiatalok azon csoportjaival, akik önmagukat a következő elnevezésekkel illették: *nohead*, *crophead*, *boiled egg*, *hard mod*, *baldhead* és *lemon*.. A fehér és fekete srácok együtt járták a csürdögölőt („*moonstomp*”) a tősgyökeres fekete muzsikákra (soul, ska, reggae), piáltak, szívták a fűvet, szedték a *blues* nevű serkentőszert. És viselték mindkét társaság jellemző külső jegyeit: a *rudie*-k nadrágtartóját és kopasz fejét, a *hard mod*ok bakancsával és munkásdzsekijével. Az új stílust követői *skinhead*-nek nevezték el. Gyakorta összecsaptak más bandákkal, de sohasem faji okból, hiszen „kétszínűek” voltak. Vad és egymással a végsőkig szolidáris „utcakölykök” (*street kids*), erős csoport- és osztálytudattal. *Phil Cohen* szerint a *skinhead* a maga eszközeivel akarja fenntartani a perifériára szoruló munkáskultúrát, amelyben az összetartás és a férfiaság a meghatározó elem (*Cohen*, 2001).

A hetvenes években kis híján eltűntek a palettáról, ám a punk robbanásának, majd ellaposodásának, „halálának” hatására a *skinec* ismét megerősödtek. Létrejött az *Oi!* zene, mely nevét a *skinhead*ek kedvenc csatakiáltásáról kapta. Maga az *Oi!* szó a *Cockney Rejects* nevű zenekar egyik számában hangzott el először, s ugyanúgy nem bír értelemmel, mint például a magyar Hajrá! Kemény punk muzsika ez, csordaénekekkel és gyakorta nemzeti érzelmű, de (eltorzult változatát leszámítva) nem fajgyűlölő szövegekkel. A fekete *skinhead*-zene is feléledt, kultuszának felélesztésében hatalmas szerepe volt a *Specials* nevű ska együttes pár (fekete és fehér) tagja által alapított z-

Tone lemezkiadónak, mely már nevével (két tónus, két színárnyalat) is a rasszizmus ellen érvelt (Szőnyi, 1989–90).

Ám a szélsőjobb beszivárgott előbb a punkok, majd a bőrfejük soraiba. A *National Front* és a *British Movement* vezetői toborzásba kezdtek, s ennek köszönhetően a közvélemény elfogadta azt a hamis képletet, miszerint: bőrfejük = fasiszták. Azzal sikerült a fehér brit munkásfiatalok egy részét táborukba csalogatniuk – a jóléti rendszer válsága idején! – hogy elhitették velük: azért nincs munka, mert a külföldiek elveszik. Sajnos sokan hittek nekik. Ráadásul a sajtó – akárcsak a mai Magyarországon – igyekezett megosztani a fiatalokat azzal, hogy torzításával szította az ellentéteket a különböző etnikumú srácok között. Hiába adtak antináci *Oi!*-zenekarok koncertet, melynek plakátján a következő szöveg szerepelt:

„*Oi!* a fajgyűlölet ellen, a politikai szélsőségek ellen, de továbbra is a rendszer ellen!”, kevésnek bizonyult ahhoz, hogy megakadályozza a náci *skinec* (akit ellenfeleik lenézően *bonehead*-nek, vagyis – ostoba nézeteikre utalva – *csontfejűnek* neveztek el és neveznek azóta is) térnyerését. Az első *bonehead*-csoport kvázi a *National Front* ifjúsági szervezeteként jött létre. Ebbe a körbe tartozott egy ideig a punknak indult *Skrewdriver* együttes, melynek tagjai később kiváltak az *NF*-ből és énekesük, *Ian Stuart Donaldson* vezetésével létrehozták a *Blood and Honour*-t, amely azóta nemzetközi gyűlöletcsoporttá vált. (*zene.net*) Hazánkban Vér és Becsület néven működnek és rendszeresek a botrányok körülöttük, Spanyolországban pedig a közelmúltban tiltották be működésüket (*indymedia.hu*), példamutató keménységgel. *Donaldson* 1993-ban autóbalesetben meghalt, de mítosza ezáltal mégjobban megnőtt a náci körében. (*zene.net*)

Az első antirasszista bőrfejú közösség, a *S.H.A.R.P.* (*Skinheads Against Racial Prejudice* – vagyis bőrfejük a faji előítéletek ellen) a nyolcvanas évek közepén-végén jelent meg az USA-ban, s néhány év alatt megtisztította – több más város mellett – New York utcáit a náciaktól. A rövidítés hamarosan a náciellenes kopaszok elnevezése lett, vagyis *sharp* = antifasiszta *skinhead*. A küzdelmet afro, spanyolajkú és zsidó srácok vezették,

akiknek – felfogásuk szerint mindenképpen – életük függött a győzelemtől. A háború sok fiatal halálát okozta mindkét táborból, s ma már Európában (például Olaszországban) is gyakoriak a vére menő, sokszor tragikusan végződő utcai és kocsmai balhék. Beláthatjuk, ez a módszer az újfasizmus megfékezésére (ti. majd megoldják a problémát az antifasiszta fiatalok önállóan) semmi jóra sem vezet, ám a *sharp* irányzat – egyébiránt örvendetes – hazai elterjedése miatt számolnunk kell hasonló konfliktusokkal. Léteznek baloldali *skinhead*ek is (*redskin*-ek, R.A.S.H., azaz *Red and Anarchist SkinHeads*), ám számuk Magyarországon elenyésző.

Magyarországra a bőrfejú stílus a nyolcvanas évek elején érkezett meg, a punk irányzattal együtt. Első zenekaraik a fajgyűlölő és irredenta szövegvilágú *Mosoi* és *Oi*-kor voltak, rasszista támadásra pedig 1984-ben került sor először, mikor is kubai fiatalokat vertek meg Budapesten. Mindebből kiderül, hogy bár a média szimplán „szkinhednek” mutatta be őket, valójában *bonehead*ekről volt szó. Egészen a kilencvenes évek végéig az ő hegemóniájuk uralta a színteret, ekkor tűntek fel hazánkban is a *sharp*ok.

■ MEGTÉVESZTŐ KÜLSŐSÉGEK

Érdekes megvizsgálnunk a külső ismertetőjeleket is. Vannak márkák, melyeket a bőrfejük kifejezetten kedvelnek, ilyen például a *Fred Perry* és a *Lonsdale*. Előbbi zsidó és munkásszármazású alapítójáról kapta nevét, utóbbinak pedig egy ideig a színesbőrű bokszoló, *Muhammad Ali* volt a reklámarca, ezenkívül rendszeresen támogat antirasszista rendezvényeket. Érdekes tehát, hogy a *bonehead*ek ruhatárába is beletartoznak, de így van. A bakancs fűzőjének színe gyakori „urban legend”, ám valójában semmi jelentősége sincs. Fehér fűzőt viselhetnek a náciok, utalván a *White Power*re (Fehér Hatalom, neonáci jelmondat) és az antifasiszták is, jelezvén a fekete-fehér barátságot. A vörös szín ugyancsak megtévesztő lehet, mivel a fasiszták a *Blood and Honour* vérvörösét, ellenfeleik pedig a munkásbüszkeséget jelezhetik viseletével (*de.wikipedia.org*). Sokkal több információ tartalma van a felvarróknak és ki-

tűzőknek, melyekkel mindkét társaság tagjai egyértelműen jelzik, hová is tartoznak, már amennyiben felteszik ezeket.

MIÉRT ÉS HOGYAN

A stílustörténeti áttekintés után érdemes megnézni, hogyan toborozzák tagságukat a szélsőjobbos ifjúsági szervezetek, s egyre inkább ellenfeleik is. Egyik legjelentősebb fórum a világháló. Az antirasszista kopaszoké például a skinhead.hu domain is, amellyel egyik célkitűzésük, hogy a skinheadmozgalom történelmét minél szélesebb körrel megismertessék, és bebizonyítsák, hogy az igazi skinheadek nem rasszisták. A másik oldal számára – miként azt *Domokos Endre János*, a Vér és Becsület egyesület ügyvivője nyilatkozta – a netes jelenlét az egyedüli lehetőséget jelenti, ami kevés pénzből létrehozható. (Munk, 2004)

Az internet mellett másik módszer is dívik: a személyes kapcsolat. Boneheadek esetében a régi bandatagok hívnak általában fiatalabb és esetleg problémákkal küzdő ismerősöket, barátokat egy-két koncertre, előadásra vagy sörözésre (berúgásra), akik aztán gyakorta maradnak. Ki az, aki beáll fasiszta bőrféjűnek? Sokszínű társaság ez – van pár általános iskolai osztályt végzett, alkoholistá családból származó fiatal, és polgári családból való egyetemista egyaránt. Akinek szülei jólszituált emberek, s ő maga mindent megkap egy dolgon, a szereteten kívül, azért lesz bonehead, mert így végre foglalkozik vele valaki és erősnek érzi magát. Biztonságérzetet ad neki végigmenni az utcán egyenruhában, és látni, hogy az emberek félrehúzódnak útjából. Az ellenségkép változó, bárkit ki lehet nevezni annak, az arctalan tömeg pedig elpusztítja, és csak azután kezd – talán – gondolkodni.

Egy „kiugrott” neonáci nyilatkozta:

„Képzeld el, ülsz a villamoson. Tél van, délután öt óra. Már sötét van. És köréd gyűlik 15 ilyen suhanc, fiúk és lányok vegyesen. És tudod, esélyed sincs rá, hogy te kontrolláld őket, rájuk szólj, hogy büdös kölykök, takarodjatok. Látnod, ezek nem urai önmaguknak, mint-



ha transzba lennének esve. Ezt az érzést nem lehet leírni.” (Sipos Zoltán cikéből)

Magyar boneheadokról írták:

„Ahogyan a beszélgetés halad, megtudom, hogy az itt összegyűlteknél mind volt már konfliktusa romákkal. Volt, akit megvertek roma fiatalok, volt aki egyszerűen csak félt a saját szomszédjától...”

Péter – bár eddig egyetlen sharpal sem találkozott – rendkívül ideges. Úgy

érzi, hogy maga a skinheadlét nem lehet gyökértelen, az ideológiáját az erő szolgálatja, az, hogy maroknyian látják az igazságot, és ők ismerik fel a világ nagy összeesküvéseit. Ebből az életszemléletből persze automatikusan következik a paranoia: az egész csoport egyetért abban, hogy a sharpokat például Izrael pénzeli. Körbejárunk pár kocsmát, hátha ráakadunk sharp-gyanús emberünkre. Hiába, így Péter dühét egy szemetesládán vezeti le.” (Jászberényi Sándor írásából)

Radikalizálódásuk oka – az esetleges rossz tapasztalatok mellett – abban keresendő, hogy könnyű volt bemagyarázni ezeknek a fiataloknak: nélkülözésük, a társadalom perifériájára szorulásuk, illetve lelki hiányuk pusztán egy vagy több adott csoportnak, illetve kisebbségnek köszönhető. Gyakran megfigyelhető esetükben, hogy előbb a külsőségeket veszik át, majd – sokszor már csak „lázadásból” is – meg kívánnak felelni a tömegmédiának, a család és az iskola címkéjének, miszerint ők veszedelmes neonácik. Tudatosan képzik magukat ebbe az irányba, de akad közöttük, aki az ellenség olvasmányaiba is belenéz, hogy felkészültebb legyen. Így néha a fasiszta fiatalok elgondolkodnak, és megváltoznak. *Skinbomb* náci volt és balos skin lett. Tapasztalatairól és gondolatairól így beszél:

„...én amikor elkezdtem a skinheadséget, 12-13 éves koromban, faszt se tudtam róla, csak kaptam kölcsön 4 *Skins-t*, *Business* és *ska* lemezeket egy helyi skinheadtől, aki persze náci volt... és először csak egy *Oi!* fiú voltam, egy divat skinhead, nevezzük így. Majd ennek a srácnak a befolyásolása végett elkezdtem belekeveredni sajnos a sűrűjébe, akkoriban eljártam 14-15 évesen az egri *Oi!* fesztekre,

amik tele voltak nációkkal. Kölyök voltam, befolyásoltak és eljutottam az *MNSZ*-ig, igen, *csontfejű* voltam, sajnálom, vállalom a múltam és kiállok magamért, de úgy érzem ez egy egészséges fejlődés volt, mert így megismertem a *csontfejűeket* és elveiket, vagyis, hogy nagyon buta dolgokat hordanak össze. 16 évesen úgy éreztem, én nem akarok egy szellemi idióta lenni, egy idióta, aki azért támad neki embereknek, mert azoknak más a bőrszíne, úgy éreztem ez nem én vagyok! Olvastam Szálasi műveit, Hitler *Mein Kampf*-ját, ugyanakkor Marx és Engelst... szerintem a baloldaliság egyfajta magabiztos tudást biztosít annak, aki ezt az eszmét vállalja, hiszen tanulnod kell, hogy napra kész legyél a vitákban. Én nagyon sokat tanultam, nem ez miatt, hanem eleve engem érdekelnek a történelmi, filozofikus dolgok. Ugyanakkor, anyai dédanyám nyilas volt, börtönben ült, tőle is kaptam ezeket a hüllyeségeket. Sajnos most kellett rájönnöm, hogy szegénykém egy buta asszony volt, a szíve telis tele volt gyűlölettel és nem igazán tudott normálisan viszonyulni az emberekhez. Míg apai ágon kommunisták voltak az őseim. Rá kellett arra is jönnöm, hogy nem vagyok magyar, és árja sem, francia, szláv, olasz, magyar, és zsidó vér

is csörgedezik ereimben. Miért harcoljak, kiért harcoljak, és ki ellen? A zsidó bácikám ellen, vagy harcoljak a nyilas dédanyám eszméiért? De elsősorban én *skinhead* akartam lenni és nem náci, otthagytam a *csontfejűeket* és megnövesztettem a hajam, *punkként* tettem el egy évemet, másfelet, közben nyomoztam a *skinhead* stílus után, és érdekes dolgokat tudtam meg, majd találkoztam a *tiszafüredi Maxékkal*, és a *bandájukkal*.

ők megmutatták az igazi *skinhead* értékeket, és mivel nem igazán éreztem magam *punknak*, *All-ga* barátommal nekiálltunk itthon is kialakítani a *skinhead* mozgalmat. Tehát nekifeküdtem a *skinhead* történelemnek és elkezdtem utánajárni ennek az egésznek, *skinhead*-könyveket olvastam, *George Marshall*tól a *Skinhead Bibliát*, *skinhead* fanzineket, mint a *Revolution Times*, ami a német *R.A.S.H.* mozgalom fanzineje, vagy más *S.H.A.R.P.* fanzineket, *R.A.S.H.* szórólapokat, stb. Interneten nyomoztam a mozgalom után, stb.

És közben elkezdtem a *Skinbomb* fanzinet csinálni, amivel az volt a célom, hogy elterjesszem a *skinhead* értékeket, a *skinhead* mozgalom valós képét megmutassam a srácoknak, hogy ne kerüljenek



abba a csapdába, amibe én is belekerültem. Hogy bedőljenek a rasszista seggfejeknek, akik a saját elveikkel, mozgalmukkal sincsenek tisztában, és ne váljanak a világ legnagyobb seggfejeivé, hanem kövessék az eredeti mozgalom gyökereit, az 1969-es mozgalmat. Hogy a punkok, más stílusok kedvelői is tisztán lássák a skinhead kultúrát, és ne azonosítsák a skinheadeket a náci boneheadekkel!” (részlet Kóla interjújából *Skinbommbal*)

Hasonló átalakulás, világnézeti fejlődés baráti társaságoknál is előfordul. Példa erre a német Böhse Onkelz együttes tagsága, akik évekig a neonáci fiatalok kedvencei voltak gyűlöletteljes szövegekkel, majd – elgondolkodván eszméiken és leszokván több káros anyagról – antifasisztává váltak, s azóta így énekelnek: „*ich höre weiße Geräusche, rassenreine Lieder, ich höre hirnlose Parolen, von Idioten und Verlierern*”. Magyarul: „fehérajt hallok, fajtiszta dalokat, ostoba jelzőszavakat hallok, idiótáktól és vesztesektől”. (de.wikipedia.org).

■ EGY NYITOTT HÁZ

Tódor János írásából tudjuk, van külföldi példa az intézményes segítségre, rehabilitációra is. Az egykori Kelet-Berlin Lichtenberg kerületében 1991 óta működik a *Sport Jugend Club*, egy szélsőjobb fiataloknak létesített ifjúsági segítő szervezet. Mikor a német kormány az egyesítés után észlelte, hogy elharapóztak a fajgyűlölő cselekmények, kidolgozott egy programot, melynek keretében az utcasarkokról és kocsmákból intézményes keretek közé vitték be pedagógusok és szociális szakemberek az újfasiszta fiatalokat. Ilyen hely ez is, melynek anyagi hátterét a berlini szenátus és a kerületi önkormányzat biztosítja, amely az épületet is ingyen bocsátotta rendelkezésre. Mivel az idejára „gyerekek” többnyire nagyon rossz háttérrel rendelkeznek (családjuk széthullott, továbbtanulásra és elhelyezkedésre nem igazán van esélyük) és napjaik alkoholizálással, üres semmittevéssel telnének, a hangsúly a szabadidős tevékenységeken van, de a dolgozók nem adják fel, hogy ráébrasszék ügyfeleiket nézeteik torz mivoltjára. *Peter Steger* igazgató szerint az a legfontosabb, „hogy ezeket a fiatalokat nem szabad kiközösíteni, elkülöníteni, ahogy az ma általában törté-

nik. Ha csak meghallják, hogy szkinhedekről, radikális szélsőjobboldali gondolkodású srácokról van szó, az első és egyetlen reakció velük szemben az elutasítás, senki sem kíváncsi a problémájukra. Az a célunk és feladatunk, hogy hozzuk őket a közösségbe. S bár a kezdet kezdetén közöljük velük, hogy az általuk vallott nézetek számunkra elfogadhatatlanok, partnerként próbáljuk kezelni őket. Mi senkivel sem erőszakoskodunk, ez egy nyitott ház. A legfontosabb szempont az önkéntesség. Ez nem nevelőintézet, akinek nem tetszik, legközelebb nem jön. Egyik nap harmincan, másnap esetleg csak hárman vannak.” A srácok hajlanak a változásra, amit mutat, hogy volt már példa focimeccsre török bevándorlókkal és vitaestre baloldali svéd fiatalokkal. Azért is szeretik a klubot, mert itt nincs nyilvántartás és védve vannak, nem kell a rendőrségtől tartaniuk. Hagyományos egyéni esetkezelés is folyik, a segítők meghallgatják a fiúkat párkapcsolati és családi problémáikkal kapcsolatban is, ha pedig némelyiküknek a ráhatás ellenére mégis meggyűlik a baja a törvénnyel, kérésre elkísérik őket a kaptányságra vagy a bíróságra. Ilyen azért előfordul, jelezvén, nem megy olyan könnyen az „átalakulás”: „a házból, amelyben Kalle lakik, egy fekete bőrű férfi lép ki egy szőke hölgy társaságában. Amikor meglátják a szkinhedeket, a nő belekarol a férfiba és futólépésben igyekeznek a túloldalon parkoló kocsijuk felé. Sápadtabb feketét még életemben nem láttam. Náluk talán csak *Kalle* és *Olli* lepődik meg jobban. *Kalle* tehetetlen dühében berúg egy autóba, aztán térdre rogy az út közepén, és öklével veri az aszfaltot. – Micsoda szégyen, egy néger az én házamban! – üvölti, majd elindulna a halálra rémült pár irányába, de *Zsolt*, a magyar szociális munkás útját állja.” (*Tódor*, 2003)

■ VÁLASZRASSZIZMUS HELYETT

Itthon, Magyarországon egy alkalommal kiváló módszert találtak maguk a gyermekek: a mozgásszínház ötletét. Az egyik – csak romák lakta – falu iskolájában, azokban a hetekben, amikor Kőbányán bonehead fiatalok agyonverték egy roma srácot, az oda járó gyerekek félték attól, hogy a náciak eljöhetnek az ő lak-

helyükre is. Hat kisfiú kitalálta és mozdulatokkal eljátszotta, hogy mi történne, ha az ő falujukban is megjelenéne a rasszista kopaszok. A pantomimben öt fiú játszotta a helybeli romák szerepét, hatodik társukat rábeszéltek a náci-szerepre. Érdekes, hogy azt a srácot tették meg támadónak, aki leginkább peremhelyzetben volt közülük, és csupán egyetlen társukra ruházták ezt a szerepet. A játékban „cigányverésre” érkező fasisztát – s ezzel együtt saját szorongásait – a játékban megszelídítették, barátjukká tették. Fontos tény, hogy a korábban szinte teljesen kirekesztett fiúcska ezt a szerepet elvállalta, s a játék után befogadta a csapat. A „bonehead-szelídítést” hetekig újra és újra eljátszották, hetekig újra és újra át akarták élni, hogy elmúlik a veszély és segít a játék a probléma megoldásában. Mindez a gyerekek fejből pattant ki, tanítójuk „csupán” segítette őket a megvalósítás részleteiben. Ezek a roma gyerekek megéreztek, nem a „válaszrasszizmus” a megoldás, hanem félelemmel kell kezdeniük valamit. (forrás: *Kereszty* tanulmánya)

Az egészséges hazafiságra való nevelés elengedhetetlen, bőrszíntől függetlenül. A roma gyermekekben erősíteni szükséges a magyarságtudatot, és ezzel együtt saját cigány identitásukat is (jó példa erre a pécsi Gandhi Gimnázium), amit sokhelyütt részben vagy teljesen elveszítettek. A magyar gyerekeknek meg kell mutatni és meg lehet tanítani mindazt, ami a tradicionális roma kultúrában átvehető érték, hiszen mindez már valamennyire be is épült a magyar nemzeti szokásrendszerbe, tudásanyagba.

Fontos volna roma nemzetiségi (s akár nemzetiségű) tanítók képzése, és munkába állítása nem csak a cigányfalvakban, hanem az integrált oktatásban is. Később pedig létrejöhetnének olyan cigány iskolák, ahová minden további nélkül nem roma diákok is járnának – és szívesen tennék ezt – hasonlóan a jelenlegi német, szlovák, stb. nemzetiségi iskolákhoz.

Mortimer és *Patai József* esetében, és minden hasonló ügyben pedig jó volna, ha nem a politika és a média magyaráznák a történeteket, hanem megengednék, hogy a kompetens szakemberek végezzék ezt a munkát.

Szikra Csaba Gyula